

abc

för den säkra lekplatsen

Sven Erik Henriksson

Omarbetad version från original till e-bok

Hässelby 2023

Copyright:
Svensk Lekplatskontroll AB

www.lekplatskontroll.se
info@lekplatskontroll.se

Förord

Den här e-boken har jag skrivit för att på ett mera enkelt och lättfattligt sätt informera om vad vi kan göra för att få lekplatserna säkrare. I texten beskriver jag de viktigaste säkerhetsaspekterna på lekplatser med utgångspunkt från den standard som vi sedan 1999 tillämpar i Sverige.

Sedan standarden kom har den uppdaterats flera gånger. Genom att känna till i vilka situationer olyckstillbud oftast inträffar kan vi förebygga olyckor.

Stora delar av min verksamhet består av att utföra både säkerhetsbesiktningar men även ge förslag på omplanering av lekplatser. Ett mycket trevligt och samtidigt ansvarsfullt arbete. Vid besiktningarna får vi ofta frågor rörande säkerheten på lekplatserna från bland annat bostadsrättsföreningar, entreprenörer, skol- och förskolepersonal. Behovet av information, som på ett relativt enkelt sätt beskriver de viktigaste säkerhetsreglerna upplever jag som stort.

Med detta som bakgrund bestämde jag mig redan hösten 2000 för att skriva en bok om leksäkerhet. Jag ville skriva en bok vars innehåll skall vara lätt att förstå för vuxna som i olika sammanhang kommer i kontakt med lekplatser.

Det finns också ett viktigt och övergripande syfte med boken och det jag skriver: Jag vill tillsammans med dig som läser detta försöka bidra till att minska antalet barnolyckor på lekplatser. Många olyckor verkar vara tämligen onödiga eftersom olyckorna ofta beror på att vi som vuxna slarvar med säkerheten på lekplatsen och att kontrollera lekplatsen regelbundet.

Min åsikt är att vi med enkla medel kan minska antalet olyckor och därigenom skapa säkrare lekplatser. Får fler människor kunskap om de viktigaste reglerna i den nya svenska standarden får vi ner antalet olyckor. Med kunskap om lekplatssäkerhet hoppas jag att alltfler vuxna, som vistas på lekplatser i sitt arbete eller privat, kan bidra till att göra lekplatserna säkrare och därmed minska lidandet för de som drabbas.

Vi som arbetar med säkerhet på lekplatsen får ibland höra att barnen inte skall skyddas så mycket. Kommentarer som ”Barnen måste lära sig att tåla litet törnar när de leker”, ”Barnen skall inte överbeskyddas” eller ”När jag var liten ramlade man minsann ner och slog mig” är vanliga.

Min utgångspunkt när det gäller barnens säkerhet är denna: Barnens – och alla människors hälsa- är det

viktigaste. Att barnen som leker på lekplatser inte skall råka ut för onödiga olyckor ser jag som självklart. Slarv eller ett bristande vuxenansvar får inte äventyra andra människor.

När barn leker ute i skogen, dvs. utanför lekplatsen som vi vuxna byggt åt barnen, prövar de sig fram steg för steg. Dom är inte säkra på att trädgrenen alltid håller. På lekplatsen är situationen en annan: barnen litar på att redskapen är konstruerade så att de är säkra och håller för leken.

Säkerheten på lekplatserna kan förbättras om vi hjälper varandra att titta med kritiska ögon och rapporterar om vi ser något som är eller verkar vara fel eller farligt. Ett telefonsamtal, sms eller e-post kan kanske förhindra en olycka. Eller så plockar man själv bort den där stenen eller lösa plankan som ligger jämte gungorna.

Lekplatser skall givetvis vara säkra att använda för de barn som leker där. Genom lång tids forskning och löpande erfarenheter vet vi idag mer om vilka krav man kan ställa för att skapa säkrare lekplatser. Dessa krav utgör dagens svenska standard. Och inte minst - lekplatserna blir varken sämre eller förlorar sitt lekvärde genom att de uppfyller grundläggande säkerhetskrav.

Under årens lopp har det successivt vuxit fram ett nytänkande vuxit när det gäller lekplatser. Det innebär att vi kommer att få se nya typer av lekplatser och lekredskap framöver som också är säkra för barnen - och inte minst - förhoppningsvis roligare och mera utmanande än tidigare.

Jag hoppas att du skall få svar på många av dina frågor och att materialet skall ge dig både intressant och nyttig läsning. Du kan läsa allt i ett sammanhang eller använda det som en liten uppslagsbok för de viktigaste grunderna i leksäkerhet. Boken kan också användas i t ex bostadsföreningar och företag när man planerar den yttre miljöns innehåll.

Min önskan är att vi tillsammans och med gemensamma ansträngningar skall kunna bidra till att antalet skadade barn på lekplatser minskar och därmed också göra så att leken blir säkrare.

Vi vuxna måste bli mer alerta, se bristerna och felen på lekplatserna - anmäla felen till fastighetsägaren - och - se till att de snabbt blir åtgärdade.

Hjälps vi åt kommer färre barn att skadas när de leker på lekplatsen.

Det är vi vuxna som byggt lekplatser för barnens lek - det medför också att det är vårt självklara ansvar att se till att förebygga olyckor.

Stort tack för att du tar dig tid att läsa den här e-boken och ta del av innehållet. Ditt engagemang kan betyda att något barn inte skadas på lekplatsen.

Har du frågor om lekplatser eller vill ha hjälp med t ex säkerhetsbesiktning är du välkommen att kontakta oss på info@lekplatskontroll.se eller ring oss på 0708999183

Inledning

När första utgåvan av boken skrevs år 2001, fanns det omkring 50 000 st lekplatser i Sverige. Idag, drygt 20 år senare, har antalet troligen minskat till kanske 40 000 lekplatser. Någon exakt statistik över antalet lekplatser existerar inte. På varje lekplats finns det omkring fem olika lekredskap exempelvis gungor, rutschbanor, gungdjur. Totalt kan man uppskatta att det finns cirka 200 000 st lekredskap på svenska lekplatser. Redskap som används varje dag år efter år.

Lekplatserna ägs i allmänhet av kommuner, bostadsföretag, fastighetsbolag, bostadsrättsföreningar och samfälligheter. Lekplatserna är oftast offentliga och är öppna dygnet runt under hela året. Många lekplatser i bostadsområden byggdes ursprungligen under 1960-70-talen för att barnen skulle ha någonstans att leka nära hemmet. Idag är situationen delvis annorlunda och kraven är inte lika stränga på var lekplatsen skall byggas i förhållande till bostaden.

Lekredskapen på de äldre lekplatserna har kanske renoverats en eller två gånger sedan området byggdes. I allmänhet är underhållet, t ex målning och reparation av trädetaljer, tyvärr ofta eftersatt.

De kontroller av säkerhetsnivån på lekplatser som gjorts av bl a Konsumentverket visar tyvärr ofta på stora brister i tillsyn- och underhållsarbetet. Man har då upptäckt att det finns flera fel som är akuta.

Vanliga fel på lekplatser som också förorsakar olyckor är **hårda Fallunderlag** och alltför **små Fallutrymmen**.

Dessutom finns det ofta ställen i lekredskapet där barnen kan **Fastna med del av kroppen eller kläder**, t ex huvud hals eller fingrar. Jag brukar kalla de här felen för de **tre farliga F:en**

Barnen som leker på lekplatsen råkar ibland ut för olyckor. Enligt en undersökning som gjorts för några år sedan skadas omkring 12 000 barn på lekplatser i Sverige varje år. **I dagsläget skadas således ca 1000 barn eller ca 35 barn per dag som kräver någon form av sjukvård.** Stukningar, arm- eller benbrott, sårskador, hjärnskakning, är mest frekventa.

Säkerhetsarbetet på lekplatser

Detta är i korthet bakgrunden till de särskilda krav som ställs på lekplatsen sett både ur ett anläggnings- och ett skötselperspektiv: Den 1 januari 1999 trädde en ny svensk standard SS-EN 1176, 1177 i kraft som behandlar hur lekplatsen skall anläggas, underhållas och skötas. I standarden finns också klara anvisningar om hur kontroller och besiktningar skall utföras.

Arbetet med standarden hade då föregåtts av ett cirka tioårigt arbete i en teknisk kommitté tillsatt av en samarbetsorganisation för de västeuropeiska standardiseringsorganen (CEN som betyder ”europeiska kommittén för standardisering”). En arbetsgrupp började ta fram förslag till nya, europeiskt gemensamma, standarder för lekredskap.

Standarden bygger bl a på en noggrann utvärdering av kända olycksrisker då barn leker på lekplatser. Med denna kunskap som grund har de nya säkerhetskraven utformats vilket resulterade i nya Europastandarder för olika typer av lekredskap.

På flera punkter överensstämmer standarden med grunddragen i den svenska standard som trädde i kraft redan 1989. Nitton europeiska länder, däribland Sverige, drog i slutet av 90-talet tillbaka tidigare gällande nationell standard och ersatte den med de nya europastandarderna i respektive land.

Lekplatsstandarderna omfattar säkerhetskraven för olika lekredskap, som återfinns i svensk standard SS-EN 1176 och SS-EN 1177. Standarderna uppdateras med jämna mellanrum. Den senaste uppdateringen gjordes 2020. I den här e-boken har jag tagit med de erfarenheter som vi fått från besiktningar av lekplatser under mer än 20 års besiktningsverksamhet.

Lekredskap på privata villatomter omfattas inte av den här standarden. Detta eftersom de redskapen definieras som leksaker. Säkerhetskrav för leksaker behandlas istället i svensk standard SS-EN 71.

Till sist kan jag inte undgå att framföra de här tankarna om säkerhet på lekplatser:

- **Våra bilar genomgår en noggrann besiktning för att den skall vara säker att använda i trafiken. Fel som upptäcks skall åtgärdas och efterkontrolleras i de flesta fall. Varför är då säkerhetsarbetet på våra lekplatser som är byggda för våra barn fortfarande så eftersatt?**

Vem ansvarar för säkerheten på lekplatsen?

En av de vanligaste frågorna som vi får är: ”Vem svarar för lekplatsens säkerhet?” Svaret är att det alltid är ägaren av den mark eller fastighet som lekplatsen är belägen på. Hyresgästerna kan t ex inte ställas till svars om ett barn skadas på lekplatsen. Även i de fall där hyresgästerna själva bekostat eller byggt en lekplats eller ett lekredskap, är det alltid fastighetsägaren som ställs till svars om en olycka händer.

Den nuvarande svenska bygglagstiftningen, Plan- och Bygglagen reglerar utemiljö, byggnader och anläggningar. PBL anger bl a hur ”tomter, allmänna platser mm”, som tas i anspråk för bebyggelse skall anordnas. I Plan- och Bygglagen anges också att lekplatser och fasta anordningar på lekplatser skall underhållas, så att risken för olycksfall begränsas. I lagen skrivs bl a ”att lekplatsers utförande respektive underhåll ska vara så anordnat att personskador begränsas”.

Så här skriver Boverket om detta på sin hemsida:

Regler för utemiljön finns i plan- och bygglagen (SFS 2010:900), 8 kap. 9 § punkt 5 och 6, samt 10–12 §§ och 15–16 §§. Där anges krav på friitor för lek- och utevistelse samt krav på att lekplatser och fasta anordningar på lekplatser ska underhållas så att risken för olycksfall begränsas. Dessutom anges att tomter och allmänna platser ska utformas så att de är tillgängliga för och kan användas av personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga, om det är möjligt med hänsyn till terrängen. Enligt plan- och bygglagen är kommunens byggnadsnämnd tillsynsmyndighet för säkerhet och tillgänglighet på lekplatser inom kommunen.

I Boverkets byggregler, BBR finns regler om skydd mot olyckor vid fasta lekredskap på tomter. BBR gäller vid nybyggnad eller nyanläggning och vid ändring av lekplatser. I avsnitt 8:93 anges att fasta lekredskap ska anordnas så att risken för personskador begränsas. Underlaget till gungor, klätterställningar och liknande redskap ska vara stötdämpande och i övrigt så utformat att risken för personskador vid en olycka begränsas.

Tillgänglighet på allmänna platser

Enligt Boverkets föreskrifter om tillgänglighet på allmänna platser och andra anläggningar (BFS 2011:5 ALM 2) som gäller vid nyanläggning av bland annat lekplatser, ska dessa

kunna användas av barn och föräldrar med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Däremot behöver inte samtliga lekredskap vara tillgängliga.

Produktsäkerhetslagen (PSL)

Produktsäkerhetslagen (SFS 2004:451), PSL, kräver att varor och tjänster som tillhandahålls ska vara säkra. PSL gäller alla varor och tjänster som en näringsidkare, även t.ex. bostadsrättsförening eller samfällighet, tillhandahåller konsumenterna (säljs, hyrs ut eller upplåts m.m.). PSL gäller även för varor som tillhandahålls i offentlig verksamhet som t.ex. lekredskap på lekplatser. Det innebär att det som sägs i lagen om näringsidkare även gäller den som i offentlig verksamhet tillhandahåller varor till konsumenterna. Till skillnad från PBL gäller produktsäkerhetslagen även för alla befintliga lekredskap som tillhandahålls konsumenterna, oavsett redskapens ålder. Konsumentverket är tillsynsmyndighet över PSL och utför kontroller av att produkter som tillhandahålls konsumenterna också uppfyller gällande säkerhetskrav.

Boverkets Byggregler (BBR) innehåller alltså föreskrifter och allmänna råd på lämpligt utförande. Man skriver även följande:

”Underlag till gungor, klätterställningar och dylika lekredskap bör vara stötdämpande och i övrigt så utformas så att risken för personskador begränsas.”

Observera att ordet ”bör” på lagspråk betyder ”skall” och är således en tvingande regel.

Kommunen är lokal myndighet för tillsyn och handläggning

Kommunen är den lokalt ansvariga myndigheten för tillsyn och handläggning av frågor beträffande tillämpning av PBL. Har man misstankar om att säkerheten på en lekplats är eftersatt, t ex på grund av bristfälligt underhåll, skall man således kontakta kommunen. Kommunen kan vid behov stänga en lekplats om man bedömer att den inte är tillräckligt säker.

De relativt nya lagarna Produktsäkerhetslagen och Produktansvarslagen, har såvitt jag vet ännu inte prövats på produktområdet lekredskap. Produktsäkerhetslagen tillämpas vid marknadsrättsliga prövningar hos Marknadsdomstolen, som kan utdöma vite, om produkter uppvisar säkerhetsbrister. Denna lag har bara tillämpning på lekredskapen, alltså inte på själva lekplatsen.

Ansvarig myndighet vid brott mot Produktsäkerhetslagen är Konsumentverket. Produktsäkerhetslagen syftar till att motverka att varor och tjänster som säljs till konsument för enskilt bruk förorsakar skador på person eller egendom. 1996 utökades lagen att även omfatta varor som tillhandahålls i offentlig verksamhet t ex lekparker, skolor, förskolor. Lagen omfattar således de lekredskap som säljs.

Produktansvarslagen är avsedd att tillämpas vid civilrättsliga skadeståndsmål. Tillverkare, importörer och marknadsförare kan tvingas betala skadestånd för en produkt, som förorsakat en personskada vid allmänt bruk och om man använder produkten på det sätt som den är avsedd för och om man har använt produkten på det sätt som den är avsedd för.

Kommunerna bygger, sköter och underhåller idag lekplatserna enligt den nya standarden för lekplatser. Det är viktigt att komma ihåg när man planerar att ändra något eller bygga ny lekplats på exempelvis skolor och förskolor.

Fastighetsägaren är alltid ansvarig för lekplatsens säkerhet och bestämmer också om lekplatsen skall öppnas efter en t ex en om- eller nybyggnation.

Befintliga lekplatser – måste de byggas om enligt kraven i standarden?

Lekplatserna som finns idag är ofta byggda för 15-20 år sedan. I många fall är lekplatserna ännu äldre. Under 1970-talet byggdes många lekplatser i samband med ett massivt bostadsbyggande. Ofta finns lekplatserna kvar i stort sett det ursprungliga skick som när de en gång byggdes.

Underhållet av lekplatsen är i många fall dåligt och eftersatt. Lekplatsen byggdes och det efterföljande underhållet blev eftersatt. Kanske har skötsel och underhåll inte prioriterats i någon högre grad eller så har det saknats pengar eller andra resurser.

Lekredskapen har av den anledningen ofta blivit kraftigt slitna och har i allmänhet många fel när man idag besiktigar dem med standarden som utgångspunkt. Många fel är så allvarliga och akuta att de måste åtgärdas omedelbart innan något barn kommer till skada. Akuta fel är tyvärr ganska vanliga.

En vanlig fråga är om man måste bygga om lekplatser och lekredskap som inte fyller dagens standard. Eller kan lekredskapet lämnas utan åtgärd? Ska man köpa nya redskap eller reparera de befintliga?

Svaret är att man framför allt ska ta bort eller montera ned lekredskap som har allvarliga fel. Alternativt kan man omgående renovera lekredskapet eller fallunderlaget enligt de regler som finns i standarden.

Det är viktigt att se till så att utrymmet som krävs runt varje lekredskap minst uppfyller de föreskrivna minimimåtten. Många olyckor beror också på att fallunderlaget är för hårt. Byt därför ut sanden eller det aktuella underlaget mot ett stötdämpande material, som klarar de uppställda kraven. Underlaget vid redskapen måste nämligen ha tillräcklig stötdämpande förmåga i förhållande till plattformshöjden på lekredskapet.

En diskussion om dessa frågor handlar också om barnens rätt till säker, olycksfri lek. Det är mycket viktigt att ha säkerhetskraven i fokus även när det finns begränsat med pengar och resurser till underhåll. De personer och organisationer som är ekonomiskt ansvariga måste vara informerade om standardens krav på lekplatser och det ansvar som de har i egenskap av fastighetsägare eller

förening. Brist på olika medel kan aldrig vara ett skäl för att åsidosätta säkerheten!

Man behöver alltså inte nödvändigtvis riva och bygga om den gamla, befintliga lekplatsen så att de nya kraven i standarden uppfylls till punkt och pricka. Däremot skall lekplatsen göras säker för barnen. Standarden ger här viktig information och riktlinjer om vad som skall rättas till.

På äldre lekplatser kan det finnas en del fel. Riv inte utan att först ha undersökt om felet går att åtgärda. I de flesta fall kan felet rättas till utan att riva lekredskapet.

Säkerhet för gungor

Gungor är ett av de mest vanliga och alltid populära redskapen på lekplatsen. Barn i olika åldrar tycker om att gunga. Tyvärr inträffar många olyckor just i samband med att barn gungar. Olyckorna beror ofta på att underlaget är för hårt eller att fallutrymmet är för litet. Ofta finns det hårda föremål i utkanten av gungområdet som t ex bänkar, stolpar mm. Slitna kättingar är en annan orsak till olyckor.

Även sk kompisgungor omfattas av reglerna för gungor. Den typen av gungor får aldrig hängas upp i ett stativ som är konstruerat för vanliga gungsitsar. Belastningen blir helt enkelt för stor!

Fritt utrymme omkring gungan och gungställningen

Det finns mycket att kontrollera på gungplatsen. Eftersom gungan svänger fram och tillbaka måste det finnas tillräckligt med utrymme i båda gungriktningarna. Generellt krävs minst 8-10 meter fritt utrymme, dvs 4-5 m i varje riktning, beroende på hur stor gungans svängradie är. Utrymmet får gärna vara större i synnerhet om det finns staket, stängsel eller annat hinder på kortsidorna.

Bredvid gungställningen, dvs gungstativet, bör det finnas ett utrymme på minst 1,50 meter så att inte barnen tvingas att springa rakt in i gungområdet när de skall passera. Vilka minimimått som krävs finns noggrant angivna i standarden.

Avstånd mellan mark och gungsits

Mellan marknivån och sitsens underkant, skall det vara minst 40 cm. Detta är viktigt för att barnen inte skall riskera att få ben- eller fotskador. Barnen skall heller inte riskera att få gungan i huvudet om de faller ner på marken.

Man skall se till så att inte det finns djupa gropar under gungorna där vatten kan samlas eller att fallunderlaget blir för tunt. Under sanden/barken finns ofta material, sten och annat hårt material, som inte är tillåtet.

Djupa gropar under sitsarna kan ge upphov till olika skador. Ös tillbaka sanden och höj upp sitsarna.

Insprängningsskydd runt gungorna - krävs det?

Kravet på insprängningsskydd, dvs. ofta ett staket i trä eller nätstaket runt gungorna är inte någon tvingande regel i standarden. Men eftersom barnen springer runt på lekplatsen är det ändå bra att ha staket som hindrar barnen från att springa rakt in bland gungorna eller från en angränsande gångväg.

Slutsatsen är alltså följande: Riv inte insprängningsskyddet vid gungorna om det har rätt avstånd från gungorna och om det är i bra skick. Om du skall bygga nya gungor rekommenderar vi att överväga om att bygga staket runt gungorna, särskilt om gungorna är placerade intill en gång- eller cykelväg.

Rätt avstånd mellan gungor respektive gunga och stativ

Det är viktigt att ha rätt avståndet mellan gungor respektive gunga och stativ. Enligt reglerna varierar måtten beroende på hur hög gungställningen är. I allmänhet skall måttet mellan gungorna respektive mellan gunga och stativ vara minst 75 cm.

Kättingar och upphängningsanordningar

Kättingöppning får inte vara mellan 8 - 25 mm

Kättingar på gungor skall vara av kortlänkad typ dvs. det får inte finnas öppningar i kättingen som är större än 8 mm i någon del. I annat fall skall öppningen vara större än 25 mm – eller mindre än 8 mm.

Detta är viktigt för att förhindra barnen från att kunna sticka in fingrarna och klämma sig eller fastna med fingret. I värsta fall kan barnet få ett finger avslitet i en felaktig typ av kätting om de råkar falla av gungan och ett finger samtidigt har fastnat i kättingen. Äldre kättingar uppfyller i regel inte kraven.

Byter man ut kättingen skall man byta ut den mot en likvärdig, godkänd kätting som klarar belastningen. Är du osäker kontrollera med tillverkaren av gungan vilken kätting det ska vara. Något krav på att kättingen ska vara plastad finns inte.

Här är kättingarna slitna (se pilen). Hela kättingen uppifrån bommen och ner till sitsen ska då bytas. Kättingen till gungan får inte ha för stora öppningar. Man kan prova att kättingen har rätt mått genom att kontrollera med ett specialverktyg.

Slitage på kättingar

När barnen gungar slits kättingen successivt. Detta gäller särskilt på daghem och skolor där utrustningen används väldigt mycket. Det är inte ovanligt att kättingen slits ut på mindre än ett år om den används flitigt. Man måste därför med jämna mellanrum kontrollera hur mycket metallen slitits och i god tid byta till ny kätting. Är kättingen sliten med mer än halva godstjockleken är det hög tid att byta kättingen.

Det är viktigt att man inte lagar eller skarvar en kätting med t ex en snabbänk som man kan köpa i järnhandeln. Risken är stor att länken inte håller för den stora belastningen. Byt därför alltid hela kättingen.

Här är kättingen felaktigt upphängd i den övre bommen med en karbinhake. Kättingen ska fästas med en låsbar bult som är svår att skruva upp.

Upphängningen av gungan

Gungan skall vara upphängd på ett säkert sätt i den överliggande bommen. På gungor av trä som är mer än 10-15 år gamla finns det stor risk att träet börjat ruttna eller spricka sönder. Rötan kommer ofta inifrån och syns därför inte på utsidan. Då är som regel bommen genomrutten. I fuktigt klimat, t ex på den svenska västkusten blir träet snabbt angripet av röta och då måste bommen bytas.

På metallkonstruktioner kommer rostangreppen efter ett antal år. Ofta börjar rosten under marknivån där man inte ser angreppen. Man måste därför gräva ner ca 10 cm ner i marken där det ofta är fuktigt, så att man kan kontrollera ev rost eller röta.

Gungans fästen slits kraftigt – och fort

Infästningsdelarna i gungans övre bom består oftast av metalldelar infästa i den övre bommen. De här delarna utsätts för stora belastningar när barnen gungar.

Det är viktigt att regelbundet kontrollera bommen och infästningarna så att inga bultar eller skruvar är lösa eller fallit bort. Detta är särskilt viktigt i träkonstruktioner! Om en gunga lossnar i sina fästen och sitsen rasar, kan resultatet bli katastrofalt.

Gungsitsen

Gungsitsen skall givetvis vara hel och inte ha trasiga eller utstickande vassa delar: Det kan vara vassa metalltrådar i däcksisar, som kan skada den som gungar. Kättingen och dess infästningar i gungsitsen skall också vara hela och oskadade.

Man måste dela på kättinglänkarna längst ner mot sitsen för att kunna kontrollera slitaget på kättingen. Kontrollera också så att sitsen inte är skadad.

Stötdämpande underlag

Hela ytan under och omkring gungorna skall ha ett mjukt och stötdämpande underlag om barnet faller av eller hoppar ner från gungan.

Underlaget kan bestå av olika material: Sand, bark, träflis eller syntetiska material, t ex gummimattor av olika fabrikat.

Alla material utom syntetmaterial på gungplatser och för alla andra lekredskap, skall sanddjupet vara minst 30 cm djupt när man mäter på det grundaste stället. Skall man bygga om lekplatsen skall man enligt standarden lägga ut sanden minst 40 cm djupt så att det finns ett överskott av sand från början.

Syntetmattor skall ha tillräcklig stötdämpande förmåga i förhållande till den aktuella fallhöjden på redskapet.

Tillverkaren ska ge information om maximal fallhöjd för de olika mattorna.

Sand, bark, träflis

Om barnet faller ner på ett hårt underlag kan skadorna bli mycket allvarliga. Sanden får därför inte vara kompakt eller ha felaktig kornstorlek. Fina, små partiklar, mindre än 0,2 mm, gör att sanden snabbt blir mycket hård.

Luckring av sanden genom t ex fräsning, hjälper endast en kort tid eftersom de fina partiklarna finns kvar i materialet. Alternativ till sand kan vara rå bark eller träflis. Bark och träflis har bra hållbarhet och kan vid behov kompletteras. Bark/träflis är heller inte så attraktivt för katter att använda som "kattlåda" och är på så sätt mera hygieniska.

Här har fastighetsägaren lagt ut bark som fallunderlag. Både ekologiskt och har lång livslängd.

Fundament

Man skall också kontrollera att fundamenten till redskapen ligger minst 20 – 40 cm under marknivån beroende på fundamentets konstruktion. Detta gäller generellt för alla redskap. I synnerhet på äldre redskap är det vanligt att fundamenten ligger ytligare än tillåtet.

Gungor - kontrollera detta:

- Slitna och deformerade kättinglänkar får inte finnas.
- Gropar under sitsarna får inte finnas. Fallunderlaget blir då för tunt.
- Brustna och skadade infästningar och länkar skall rapporteras och åtgärdas.
- Skador och åverkan på sitsar och stativ skall felanmälas till fastighetsägaren.

Tillsyn och underhåll på gungor måste utföras ofta, varje vecka, eftersom barnen gungar mycket och ofta.

Rutschbanor

Rätt fallunderlag

Rutschbanor tillhör liksom gungorna till de mest populära lekredskapen och de kan vara utformade på olika sätt. Som regel är de idag sammanbyggda med en klätterställning. I vissa fall är man anlagt rutschen i en slänt.

Om det finns berg i dagen bredvid rutschbanan är det givetvis något som kan förorsaka allvarliga olyckor om ett barn faller ner.

Berg och sten som underlag vid lekredskap är aldrig tillåtet. Det får heller inte finnas stenar eller andra föremål inom rutschens utåkningsområde, dvs det område där rutschbanan slutar.

Fallutrymmet runt om rutschbanan skall som regel vara omkring 1,5 meter på båda sidor beroende på hur hög rutschbanan är. Framför rutschen kan man utgå från att det minst ska vara 2 meter i fallutrymme.

För de mindre barnen finns lägre rutschbanor som har lite andra krav vad gäller bl a fallutrymmet framför rutschen.

Fallutrymme bredvid rutschen

Ett annat vanligt fel är att området där barnen åker ut från rutschbanan är för litet eller att ytan sammanfaller med fallutrymmet från ett annat lekredskap. Framför rutschbanan skall det enligt standarden finnas ett fallutrymme på minst 2 meter framför rutschen mätt i åkriktningen plus ytterligare 1 meter åt varje sida.

Islagsytan i utåkningsområdet får bestå av jord men det är givetvis bättre om ytan där barnen landar består av lös sand eller liknande.

Se också till så att inte vatten blir stående nedanför rutschen så att barnen åker ner i en lerpöl.

Små öppningar där t ex kläder kan fastna kan vara en dödsfälla om man fastnar med t ex en halsduk. Ett vanligt fel är att det kan finnas farliga öppningar eller små glipor i sidorna på redskapet där snören och snoddar kan fastna. Tyvärr har sådana, till synes obetydliga fel, förorsakat tragiska dödsolyckor. Barnet kan strypas eller hängas i sina egna kläder när det åker ner.

Se upp för glipor som kan finnas vid rutschbanans övre del! Klädsnoddar, halsdukar etc kan fastna här.

Rutschens nedre del får inte vara för högt över marken

Vid utåkningsdelen - den nedre delen av rutschen - får avståndet vara maximalt 35 cm över markytan. För rutschbanor avsedda för småbarn under tre år, gäller ett maximalt mått på 20 cm. Om rutschbanans nedre del är högre är risken stor att barnen skadar ryggen, nacken eller huvudet när de landar på marken.

Terrängrutschbanor

Ett vanligt fel på s.k. terrängrutschbanor är att en trappa är placerad bredvid rutschbanan. Minimimåttet mellan trappa och rutschens ytterkant är 100 cm. Risken är nämligen stor att barn som springer i trappan vid sidan av rutschen kommer för nära eller faller in i rutschen och att de då riskerar att kollidera med andra åkande barn.

Den här trappan vid rutschen är felplacerad i förhållande till rutschen. Avståndet skall vara minst 1,0 meter.

Tubrutschbanor

Tubrutschbanor skall givetvis vara hela och intakta i alla skarvar och sektioner. Kontrollera också tubrutschens insida så att det inte finns några främmande föremål där.

Rutschbanor – kontrollera gärna detta

- Främmande föremål i utåkningsområdet- t ex stenar och brädor, skall tas bort.
- Vassa delar som uppstått genom slitage eller åverkan skall tas bort.
- Det får inte finnas glipor mellan rutschbanan och t ex stolpar i konstruktionen särskilt vid den övre delen av rutschen. Kläder och snoddar kan lätt fastna där och barnet kan bli hängande i sina egna kläder.

Klätterställningar

Lek- och klätterställningar är vanliga och populära bland barnen. De kan se ut på många olika sätt och är sammansatta av olika delar som t ex rutschbana, klätternät, olika typer av broar, stegar och trappor.

Rätt avstånd mellan lekredskap

När man planerar för att bygga nytt eller bygga om lekplatsen eller lekredskapet är det viktigt att kontrollera att de olika redskapen kommer på rätt avstånd från varandra. Efter det att lekplatsen helt eller delvis byggts om skall den besiktigas och protokolleupprättas.

Om man planerar att ändra placeringen av lekredskapen bör man först ta kontakt med en person som är väl insatt i standardens regler. Flyttar man ett lekredskap kan detta även innebära att man gör ändringar av konstruktionen och då blir man ansvarig för lekredskapets säkerhet helt och hållet.

Lekredskap är anpassade för en viss åldersgrupp

Om man planerar att bygga en ny lekplats är det viktigt att anpassa lekredskapen till rätt ålderskategori. För de minsta barnen skall lekredskapen vara byggda så att det är lätt att använda.

På redskap som är avsedda för större barn har man byggt redskapen så att t.ex. de nedersta stegpinnarna är belägna minst 40 cm över marken. Redskapen blir då svårtillgängliga för mindre barn.

Ansvarsfråga vid ombyggnad av lekredskap

Det är viktigt att beakta stegpinnarnas höjd över markytan och att man inte ändrar på detta vid en ombyggnad eftersom man då också tar på sig ett produktansvar.

Det händer ibland att föräldrar bygger om lekredskap. I praktiken tar den som bygger om ett lekredskap på sig ett stort ansvar. I realiteten är det dock fastighetsägaren som är den slutligt ansvarige.

Slutsatsen av detta är kort och gott:

- **Bygg inte om eller flytta lekredskap utan att först kontakta fastighetsägaren!**
- **Kontakta en person, i kommunen eller i ett företag, som är insatt i säkerhetskraven innan ombyggnaden.**

Klätterställningar – kontrollera detta..

- eventuell åverkan och skador på stegar och trappor.
- infästningar av rep, nät och hängbroar.
- slitage på plattformar, uppstickande spikar och skruvar

Tillsyn och underhåll måste utföras ofta på klätterställningar eftersom de används mycket.

Gungbrädor, gungdjur, karuseller

Utrymmet runt gungdjur mm

På lekplatsen finns ofta gungdjur, gungbrädor, karuseller. Det är viktigt att kontrollera att det inte finns lösa föremål runt redskapet. Ibland står t.ex. bänkar som barnen själva har släpat fram alldeles för nära redskapet.

Runt om gungbrädor och gungdjur skall det för varje redskap finnas tillräckligt stort utrymme på minst 100 cm mätt från ytterkanten av redskapet för de flesta typer av redskap. Varje redskap måste ha sitt eget säkerhetsområde och då måste det finnas minst två meters fallutrymme.

För en del typer av gungdjur kan fallutrymmet vara överlappande/gemensamt. Mer om detta finns att läsa i standarden.

Karuseller

Karuseller skall som regel ha ett fallutrymme på minst 2,0 meter åt sidorna. På cykelkaruseller skall pedalerna vara försedda med sk frihjulsnäv. Det betyder att pedalerna inte skall kunna snurra runt av sig själva, eftersom barnen då kan skada fötterna.

Vippgungor, gungbrädor och karuseller– kontrollera detta

- Kontrollera att sitsar, handtag eller fotstöd är hela.
- Kontrollera att det inte finns lösa föremål, t.ex. stenar och brädor inom fallutrymmet.
- Frihjulsfunktion på cykelkaruseller skall fungera så att barnen inte skadas av pedalerna.

Lekhus

Fallutrymme

På många lekplatser finns små lekhus utplacerade. De är populära bland de mindre barnen. Tanken med lekhuset är att barnen skall leka både inne och utanför huset. Men barn leker inte alltid som vi vuxna tänkt oss. Barn är uppfinningsrika och kreativa. Ofta är även taket en populär lekyta.

Det är bra om lekhuset inte står för nära andra lekredskap om barn klättrar upp och faller ner från taket. Lekhusen brukar vara omkring 1,5 m höga. Det ska finnas tillräckligt med fallutrymme - minst 1,5 m – täckt med sand eller liknande material runt hela huset.

Glipor och springor

En vanlig olycksorsak på lekhusen är glipor och springor som kan finnas t.ex. på taket. Där är det lätt att fastna med kläder eller klädsnoddar.

Lekhus – kontrollera gärna

- Ta bort lösa föremål runt huset.
- Kontrollera att det inte finns utstickande spikar, skruvar etc.
- Kontrollera att det inte finns glipor i taknocken där barnet kan fastna med kläderna.
- Se till att fallutrymmet är tillräckligt stort, 1,5 m skall det minst vara. Inga stenar eller träd inom fallutrymmet.

Sandlådor

Sandlådor är också en del av lekplatsen och omfattas av säkerhetskraven. När det gäller sandbyten finns inget föreskrivet i standarden och några krav på sandens hygieniska kvalitet anges heller inte. Sanden bör dock bytas eller kompletteras regelbundet t.ex. varje eller vartannat år.

Miljöförvaltningen i kommunen kan prova sandens hygieniska kvalitet och informera om vilka gränsvärden som gäller.

Kontrollera att det inte finns spikar och skruvar eller vassa träflisor/kvistar som sticker upp på sandlådans sarg. Oväsentligt kan man tycka, men erfarenheten visar att detta kan ställa till en del skador.

Krav på fallskydd

För att hindra barnen från att falla ner från lekredskapet skall detta vara försett med räcken när plattformen är högre än en meter. När plattformen är högre än två meter ovan mark ska den ha hela, släta barriärer, som inte går att klättra på. Det är därför viktigt att barriärerna inte har reglar på insidan där barnen lätt kan få fäste med fötterna, klättra upp och riskera att falla över kanten.

I standarden skiljer man på om redskapet är lätt-tillgängligt eller om det är svårt att använda för de mindre barnen. Det finns en rad speciella regler hur redskapen skall vara utformade för de minsta barnen. Bland annat skall det finnas barriärer på redskap för mindre barn när en plattform är högre än 60 cm.

För redskap som är avsedda för större barn skall det finnas räcken om fallhöjden är högre än 1,0 meter. Barriärer skall finnas om fallhöjden är mer än 2,0 meter.

Det är viktigt att barriärerna är tillräckligt höga och att de monterats på rätt sätt. På en del lekredskap har räcken eller barriärer monterats så att farliga och otillåtna huvudmått skapas mellan golv och barriär.

Fallunderlag och fallutrymme

Enligt undersökningar sker inte mindre än 70 procent av olyckorna på lekplatser när barn faller ner från lekredskap, oftast från gung- och klätterställningar.

Fallunderlaget är det material som finns under och bredvid redskapet och dess stötdämpande förmåga är mycket viktig. Materialet skall finnas inom hela fallutrymmet. Materialet kan vara exempelvis sand, bark, träflis eller syntetmattor.

Fallutrymmet skall vara minst 150 cm upp till 250 cm brett mätt från yttersta kanten på lekredskapet. Hur brett det skall vara beror på hur högt redskapets plattformsgolv är placerat över underlaget.

Underlagets stötupptagande förmåga

I standarden har man fastställt att underlagets stötupptagande förmåga skall mätas med en metod, Head Injury Criterion, HIC.

Gränsvärdet för att underlaget skall vara godkänt som fallunderlag är fastställt till maximalt 1000 HIC-enheter. Överstiger värdet 1000 HIC-enheter finns det risk för hjärnskakning eller bestående skallskador om barnet faller ner. Man mäter värdet med en testsond. Höjden som man mäter från är i allmänhet samma som plattformens höjd. I praktiken kontrollerar man oftast okulärt att fraktionen på sanden, barken, träflisen är den rätta plus att djupet på materialet är tillräckligt.

Underlaget eller sanden måste vara lös och stötupptagande för att inte gränsvärdet skall överskridas. Packad sand eller jord klarar som regel inte kraven vid de fallhöjder som är aktuella vid t.ex. klätterställningar eller rutschbanor. Om marken är hårdfrusen eller om det finns is på ytan blir mätresultatet betydligt högre än det tillåtna värdet på 1000 HIC-enheter. I realiteten är HIC-värdet omkring 6000 – 8000 enheter om det finns fast is under lekredskapet! Ett så hårt underlag är livsfarligt!

Fasta hinder eller hårda, kantiga föremål som t.ex. stenar, trävirke, sarger eller t ex lösa bänkar får inte finnas inom fallutrymmet.

Botten på ett fallutrymme kan t.ex. i en klätterställning utgöras av exempelvis en plattform i trä, där man kan falla från en övre plattform mot en undre. Denna konstruktion är tillåten enligt standarden.

Olika material och maximal fallhöjd:

Typ av material/fraktion	Max fallhöjd
Natursand 0,2 – 8 mm Bark 20- 80 mm Träflis 5-30 mm	Upp till 3 meter om djupet på materialet är 30 cm
Stötdämpande syntetiska mattor	Enligt den maximala fallhöjd som tillverkaren av mattan anger.

Exempel på fallunderlag: Kravet på underlagets egenskaper och kvalitet varierar beroende på fallhöjden.

Använder man annat material och andra fraktioner skall materialets egenskaper, dvs stötupptagande förmåga redovisas av tillverkaren. Finns inte den dokumentationen är materialet inte godkänt att användas.

Obs att asfalt och betong aldrig får finnas som fallunderlag under lekredskap!

Enligt laboratorietest är ett 30 cm tjockt lager av sand, bark eller träflis vara tillräckligt för att ta upp stöten vid fall. Den här typen av lösa material bibehåller dock inte den avsedda tjockleken när barnen leker på lekplatsen. Materialet sprids ut utanför lekytan och sandskiktet kan bli betydligt tunnare.

Enligt standarden skall man anlägga ytorna med ett extra lager på 10 cm. Man skall således lägga ut ett 40 cm tjockt lager stötdämpande material när man bygger redskapet.

När det gäller sand är det viktigt att man använder den typ av natursand som föreskrivs i standarden. Under lekredskap skall sanden vara lös och ha ungefär samma kornstorlek som strösocker.

Det är mycket viktigt att man **inte lägger ut den typ av sand som barnen t ex kan bygga sandkakor med.** Den sanden blir alldeles för hård och packas lätt. Dessutom lockas mindre barn att leka med den antingen under eller i närheten av t.ex. rutschbanan.

Bräddor, stenar, lösa bänkar får inte finnas inom fallutrymmet. Ta bort dom innan olyckan är framme!

Växer det gräs eller ogräs i sanden på fallutrymmet tyder det oftast på att materialet ät för hårt. Överväg att byta materialet eller ta åtminstone bort gräs/ogräs!

Gäller särskilda regler under vintern?

Även om barnen i allmänhet leker mindre på lekplatsen under vintern är redskapen och lekplatsen ofta tillgängliga under vintermånaderna. Förr i världen monterade man ofta ner de flesta redskap för vinterförvaring och reparation. Idag är detta sällsynt.

Vilka regler gäller under vintern? Finns det några lättnader i standarden eller finns det undantag för oss som bor i ett land långt norrut där marken är frusen och hård under en del av året?

Svaret är att det inte finns några undantag eller andra regler som ”tar över” och förmildrar kraven för oss som bor i Sverige eller i Norden under vintern.

Detta betyder att lekredskapen kan behöva monteras ner eller tas bort så att barnen inte kan använda dem vintertid. Ansvaret ligger på fastighetsägaren som skall kontrollera hur fallunderlaget är på vintern.

Risk att fastna med någon del av kroppen

Barn använder redskapen på alla möjliga sätt. Om de försöker krypa ut genom en för liten öppning kan de riskera att fastna med någon del av kroppen.

En vanlig olycksorsak är att barn fastnar med någon kroppsdel i lekredskapet. Huvud, fötter och fingrar kan fastna på olika ställen. Det är också viktigt att se till att barnen inte kan fastna med sina kläder i lekredskapen.

I standarden anges lämpliga mått på öppningar för att eliminera olycksfallor. Det är viktigt att följa dessa måttangivelser även vid reparation av lekredskap.

På lekredskapen kan det finnas flera ställen där man kan riskera att fastna och göra sig riktigt illa.

Att fastna med huvud och hals

Barns huvudmått är relativt stort i förhållande till den övriga kroppen om man jämför med en vuxen. Barnen klättrar ofta ut med benen först. En del av kroppen kommer då igenom öppningen men inte barnets huvud om öppningen är för liten.

Öppningen för liten. Minst 23 cm ska öppningen vara.

Om ett barn råkar fastna med huvudet där avståndet till en underliggande yta är för stort, mer än 60 cm, kan barnet inte få stöd med fötterna. Olyckan är då ett faktum; barnet fastnar med huvudet och blir i värsta fall hängande med hela belastningen i nacke och huvud. Resultatet kan bli ödesdigert!

Man har konstaterat att de allra farligaste måtten är öppningar på 90 – 230 mm belägna högre än 60 cm från underlaget. Barn riskerar att fastna med huvudet.

Öppningar mellan 90-230 mm är tyvärr vanligt förekommande framförallt på äldre lekredskap eller där någon del i redskapet har lossnat, t ex en barriär. De otillåtna öppningarna kan t ex förekomma mellan golv och barriärer och i trappor. Barn kan försöka kravla sig mellan och igenom trappstegen och i värsta fall kan barnet då fastna med huvudet.

Även prefabricerade lekredskap kan ibland vara behäftade med fel av det här slaget, oftast beroende på att man monterat redskapet felaktigt när det byggdes. Därför är det viktigt att monteringsarbetet utförs av företag och personer som har ingående kunskaper om leksäkerhet.

Det är också viktigt att besiktiga lekplatsen innan den tas i bruk och skriva protokoll från besiktningen.

Anlitar ni en entreprenör är det viktigt att ni gör en slutbesiktning som påtalar eventuella fel innan ni avslutar entreprenaden och att felen avhjälpas innan ni övertar ansvaret.

Man kan jämföra monteringsarbetet av lekredskap med exempelvis elektriska installationer eller våtrum, där man fordrar specifika kunskaper, behörighet och försäkringar hos den person som utför arbetet.

Öppningar mellan 9 och 23 cm är inte tillåtna i lekredskapen om de är belägna högre än 60 cm över mark eller plattform. Barnen kan fastna med huvudet eller någon del av kroppen. Om barnet fastnar och inte får stöd med fötterna och kan avlasta nacke och hals, är risken stor att en allvarlig olycka kan inträffa.

Här är fallskyddet felaktigt dvs det är otillåtet avstånd mellan de runda stegpinnarna. Det är stor risk att barn fastnar med kroppen eller med huvudet om barnet försöker krypa mellan ribborna. Ett till synes bagatellartat och enkelt monteringsfel kan få ödesdigra konsekvenser! När man testar och besiktigar lekredskapen kan man använda en speciell provsond.

Se även upp för V-formade öppningar i lekredskapen.

En V-formad öppning kan även den vara otillåten och farlig om den är konstruerad felaktigt.

Man kan kontrollera om en V-formad öppning är godkänd eller inte med en provsond.

Öppningar där fingrar kan komma in

Fingrar kommer lätt i kläm eller kan fastna på en del platser i redskapet när barnen leker. Öppningar i gungor, rutschbana eller brandkårsstång mellan 8 - 25 mm där fingrar kan fastna är inte tillåtna. Hål som t.ex. finns i klätterställningarnas stolpar skall också kontrolleras så att de är tillslutna med t.ex. ett plastskydd.

Dessa farliga fingermått är också vanliga i kättingar på äldre gungor. Man bör därför byta ut äldre kättingar med stora kättinglänkar mot sådana som har små öppningar. Plastad kätting minskar riskerna men tyvärr blir den ofta förstörd genom skadegörelse. Under plastskyddet döljer sig ibland en felaktig kätting med för stora öppningar.

Små fötter kan lätt komma i kläm

Även fötter kan komma i kläm under lek, ibland med svåra bestående fotskador. Öppningar som finns i ländled där man rör sig och som är bredare än 30 mm är inte tillåtna.

Barnen fastnar med kläderna

En annan vanlig olycksorsak är att barnen fastnar med sina kläder, klädsnoddar eller snören som ofta finns på kläderna. Ett vanligt ställe där barnen fastnar är exempelvis vid rutschbanans övre del där det kan finnas glipor mellan trädetaljer. Ett barn som just skall åka ner för rutschbanan och samtidigt fastnar vid utåkningen kan råka ut för en allvarlig olycka.

Tak på någon del av lekrustningen blir också ofta en lekyta. Även om taket inte är någon plattform eller lekredskap i egentlig mening bör taket vara intakt.

Taket skall också vara fritt från uppstickande spikar eller skruvar. Kontrollera också att det inte finns ställen där kläder kan fastna. Likaså är öppningar som är V-formade där barnet kan fastna med t ex huvudet eller halsen är inte tillåtna om öppningarna är belägna högre än 60 cm över markytan eller där barnet står.

Gemensamt för alla lekredskap – kontrollera detta

- Ta bort främmande föremål i fallunderlaget och fallutrymmet t.ex. bord och bänkar, stenar, brädor, metallföremål, glaskross.
- Trasiga, rötangripna redskapsdelar får inte finnas.

- Ersätt delar som saknas på grund av slitage eller sabotage.
- Främmande föremål i redskapen, t.ex. fastgjorda rep och hopprep, löst lagda eller fastgjorda brädor skall tas bort omedelbart.
- Utstickande spikar och bultar spikas fast eller dras åt. Eller så tar man bort dem om de inte behövs.

*Här har en träregel under plattformen lossnat.
Plattformen blir givetvis försvagad.*

och slutligen.....

- Kontrollera rep, stegar, bord, stolar, bänkar, byggmaterial som används för att klättra upp i träd, eller för konstruktion av barnens "egna lekredskap". I allmänhet måste sådana redskap tas bort eftersom de inte uppfyller krav på kraven i standarden.
- Besiktiga alltid lekredskapen varje år.
- Kontrollera lekplatsen åtminstone varje månad och dokumentera att det är gjort i någon form av journal. Inträffar en olycka är det viktigt att fastighetsägaren kan styrka att kontroller har gjorts.
- Bygger man nya lekredskap ska redskapet installationsbesiktigas – och slutbesiktigas- innan det tas i bruk. Dokumentation för redskapet ska överlämnas till beställaren som ofta är fastighetsägaren.
- Lekredskapen skall ha en skylt som bl a talar om vilket företag som byggt redskapet, tillverkningsår, produktnamn mm.

Fastighetsägaren är även ansvarig för de redskap som barnen eller verksamheten själva har byggt.

Varje lekredskap ska ha en skylt som talar om tillverkare, produktnummer, datum mm

Ochskylt på lekplatsen

Enligt standarden ska det finnas en informationsskylt på lekplatsen med viktiga uppgifter om en olycka inträffar.

Vanliga frågor och svar

Vem har det juridiska ansvaret för lekplatser?

1. Vem ansvarar för lekredskap och lekplatser som byggts av t.ex. föräldragrupper eller skolans elever?

Svar:

Fastighetsägaren är alltid den som är juridiskt ansvarig. Även om t.ex. en skolklass eller en föräldraförening byggt hela eller delar av lekplatsen, är fastighetsägaren den som är juridiskt ansvarig. Man kan som regel heller inte som fastighetsägare avtala bort sitt ansvar gentemot den som kommit till skada och hänvisa till någon annan person eller organisation.

Om byggnation av lekplatser

2. Får man bygga och tillverka sina egna lekredskap?

Svar:

Ja, om att man tar hänsyn till standarden och gällande byggregler kan man bygga sina egna lekredskap. Enligt Lagen om offentlig upphandling, LOU, skall också gällande svenska standarder alltid tillämpas när någon kommun eller myndighet bygger lekplatser.

För lekplatser skall således lekplatsstandardens tillämpas både för byggande, skötsel och underhåll. Ta gärna kontakt med kommunens stadsbyggnadskontor eller annan sakkunnig, för ytterligare information.

Idag bygger man ibland lekkullar. Är en kulle ett lekredskap- ja! Det är byggt för lek och skall därför byggas på rätt sätt precis som alla andra lekredskap.

Bygger ni en kulle på lekplatsen skall ni tänka på att ha tillräckligt med fallutrymme nedanför kullen – minst 150 cm långt. Fallutrymmet ska bestå av sand eller annat stötdämpande material och inte asfalt eller betongplattor.

Här gränsar lekkullen till asfaltyta. Asfalten nedanför måste ha ett stötdämpande material- ingen asfalt här!

3. Får man bygga till, förändra eller förbättra ett befintligt lekredskap?

Svar:

Ja, det finns inget som hindrar det. Men - det är viktigt att förbättringen görs på ett korrekt sätt och att man bygger ett lekredskap som uppfyller lekplatsstandardens krav. Man ska också vara medveten om att man i och med ombyggnaden övertar ansvaret för att redskapet är säkert och uppfyller gällande krav.

I realiteten har man som fastighetsägare både ett produktansvar och ett produktsäkerhetsansvar om man själv bygger eller förändrar lekredskapet.

Vi rekommenderar att ett dokumenterat kunnigt företag eller person utför arbetet. Kontakta därför någon person som har god kännedom om standarden som man kan rådgöra med.

4. Måste man bygga om befintliga lekredskap så att de helt och hållet uppfyller standardens krav?

Svar:

Nej, inte bygga om. Däremot måste man bygga bort fel på lekredskapet som kan orsaka allvarliga olyckor. Detta är alltid fastighetsägarens ansvar. Man skall också se till så att fallutrymmet är tillräckligt stort och att underlaget är tillräckligt stötupptagande.

Börja med att säkerhetsbesiktiga lekplatsen. Då får du reda på vilka fel som finns och vad som måste åtgärdas omedelbart. Ett gott råd är att anlita person som har god kunskap om lekplatsstandarderna så att det blir rätt från början.

Så här skriver Boverket om detta:

Vad gäller för äldre lekredskap

Enligt produktsäkerhetslagen 11 § anses en vara säker som uppfyller en svensk standard och Europastandard för sådana risker som standarden omfattar. Det innebär att även äldre lekredskap som ej är konstruerade eller tillverkade enligt gällande standarder bör uppfylla aktuella standarder för att anses säkra enligt PSL. Detta kan i så fall göras genom provning av befintliga lekredskap som i så fall bör utföras av någon med erfarenhet och resurser för sådan provning.

5. Små barn har svårt att komma upp i klätterställningen. Får man på egen hand montera en trappa, ramp eller stege så att barnen lättare kan komma upp?

Svar:

Vårt svar på frågan är därför **NEJ**.

I de flesta fall är redskapet byggt för en viss ålderskategori. Bygger man om redskapet så att även små barn kan komma upp i redskapet krävs andra typer av exempelvis fallskydd för att redskapet skall vara godkänt.

6. Fundamentet på gungdjuret är synligt. Är det tillåtet?**Svar:**

Fundament till gungdjur, sk vippgungor, får vara ytliga just under själva redskapet där det är fäst i marken. Det kan vara en yta som är några kvadratdecimeter stor. Större än så får fundamentet inte vara.

Generellt skall fundamenten anläggas minst 40 cm eller 20 cm under marknivån, beroende på hur de är utformade. I annat fall ska de täckas av själva redskapet så att man inte kan falla ner på det.

7. Vi har planerat för att bygga en ny lekplats. Jämfört med tidigare bestämmelser verkar det nu finnas plats för betydligt färre lekredskap. Stämmer det eller har vi räknat och planerat fel?**Svar:**

Enligt de måtten och krav på fallutrymme får man ofta in färre redskap på en viss given yta jämfört med tidigare standard. Ett vanligt fel är att redskapen placeras alltför nära varandra med för små fallutrymmen.

Det är också vanligt att redskapet är placerat för nära stenar, sarger eller liknande. En tumregel är att avståndet ska vara minst 150 cm. För exempelvis gungor fordras större fallutrymmen. Ta reda på vad som gäller i ert fall! Gör rätt från början.

Om säkerhetsbesiktning och åtgärder av eventuella fel**8. Hur ofta skall lekplatsen säkerhetsbesiktigas och vad måste göras för att rätta till felen?****Svar:**

Säkerhetsbesiktningen skall utföras minst var 12:e månad enligt standarden. Besiktningen av lekplatsen skall dokumenteras och förvaras hos fastighetsägaren.

Fel som upptäcks skall naturligtvis åtgärdas snarast möjligt, inom exempelvis en månad. Lämpligen åtgärdar man de allvarligaste felen först. Andra fel kan åtgärdas i samband med det återkommande underhållsarbetet på lekplatsen.

9. Vem kan säkerhetsbesiktiga och kontrollera lekplatsen?

Svar:

Den som besiktigar skall ha erforderlig kompetens och kunskaper om standarden för lekredskap. Kontrollera att besiktningsmannen har dokumenterad kunskap från kurser om lekplatsstandarderna eller helst att personen är certifierad. Enligt standarden krävs dock inget certifikat för att besiktiga lekplatser.

Besiktningsmannen kan t.ex. vara en person inom kommunen eller inom den egna organisationen. Med tanke på objektivitet, trovärdighet, kunskap och eventuellt jäv är det dock lämpligast att anlita en utomstående besiktningsman.

Den fortlöpande kontrollen och tillsynen av lekplatsen kan skötas av egen personal eller en utomstående entreprenör. Det är givetvis viktigt att de personer som arbetar med lekplatsen har tillräckliga kunskaper om leksäkerhet och att de känner till standardens krav i detalj.

Vilka lekredskap får finnas?

10. Får det finnas andra lekredskap på lekplatsen än de som nämns i standarden, t.ex. lekbåtar?

Svar:

Ja, det får finnas andra typer av lekredskap även om de inte finns omnämnda i standarden. Villkoret är dock alltid att de följer standardens krav. Standarden omfattar alla fasta lekredskap som finns på eller i anslutning till lekplatsen.

11. Vilka bestämmelser gäller för lekredskap som är placerade utanför lekplatsen i t ex naturmarken på tomten? Vad gäller om barnen, föräldrar eller verksamheten själva monterat upp sina redskap? Det kan exempelvis vara linor, gungor i träd och egentillverkade linbanor mellan träden.

Svar:

Standardens krav gäller även redskap som monterats upp i naturmarken inom fastigheten oavsett vem som monterat upp dem. Fastighetsägaren är alltså ansvarig att tillse att även eventuella lekredskap i naturmark är säkra att använda. Uppfyller de inte kraven skall de tas ner omgående.

Godkända redskap enligt standarden

12. Hur kan jag veta att de lekredskap som jag köper följer standarden?

Svar:

De lekredskap som man köper skall vara märkta med uppgift om tillverkningsår och att de tillverkats enligt standardens krav. Fråga leverantören om redskapet är godkänt enligt standarden. I de flesta fall har tillverkaren ett certifikat på att det aktuella redskapet uppfyller gällande regler.

Leverantören av lekredskapet är också skyldig att alltid lämna monteringsanvisningar samt instruktioner för tillsyn, skötsel och underhåll.

13. Hur kan jag veta att lekplatsen har genomgått den årliga säkerhetsbesiktningen?

Svar:

Det finns inget krav på att några besiktningsskyltar skall vara uppsatta på lekredskapen som visar att årets säkerhetsbesiktning är utförd.

Kontakta kommunens gatu- park- eller fastighetskontor och fråga när den senaste säkerhetsbesiktning av lekredskapet utfördes. Besiktningen av t.ex. offentliga lekparker är en offentlig handling som du kan begära att få kopia på.

Gäller det andra lekplatser kan du fråga fastighetsägaren när den senaste säkerhetsbesiktningen är utförd.

Säkerhetsbesiktning skall göras minst var 12:e månad.

Fallunderlag

14. Vilken typ av material är bäst som fallunderlag?

Svar:

Använder man sand är det viktigt att sanden är en natursand så att sandkornen kan rulla mot varandra som i ett kullager. Inte krossat material. Sanden får inte innehålla korn som är mindre än 0,2 mm eftersom de gör att sanden blir för kompakt och för hård som fallunderlag.

Beställ natursand som har kornstorlek mellan 0,2 – 8 mm. Har sanden annan kornstorlek än inom intervallet 0,2 -8 mm ska du begära att få ett testprotokoll på vilket HIC-värde sanden har. Värdet får maximalt vara 1000 enheter från den höjd där högsta plattformen är belägen. Du kan exempelvis utgå från en fallhöjd på 2 meter.

Bra alternativ till sand är rå bark eller träflis med en fraktion som ligger inom intervallet i tabellen som finns på sidan 27 i boken. Dessa material har god stötupptagande förmåga.

Bark eller träflis blir oftast billigare på sikt eftersom hållbarheten är längre än sand. Dessutom blir sand ofta snabbt förorenad av t ex katter. Bark och träflis undviker katterna.

15. Hur fungerar stötupptagande plattor och mattor av gummi som man kan lägga på lekplatser? Är de godkända som fallunderlag?

Svar:

Stötupptagande plattor fungerar i allmänhet bra upp till en fallhöjd på drygt en meter när de är nya. Med tiden slits de och blir då också tunnare och hårdare även genom smuts och sand. Räkna med att syntetmattor klarar cirka 5-10 år. Garantitiden är oftast upp till 5 år.

Det finns också plattor på marknaden som är mjukare och klarar större fallhöjd. Begär därför alltid testprotokoll av leverantören innan du beställer och ta gärna referenser på personer som använt materialet en tid.

Viktigt är också att sköta mattorna på rätt sätt och hålla dem rena från sand och föroreningar som gör att mattorna snabbt tappar sin stötupptagande förmåga och därmed blir för hårda.

16. Föroreningar i sanden?

Svar:

Standarden föreskriver att sanden inte får innehålla t ex kemiska föroreningar, olja eller PCB. Däremot finns det inga specifika krav på föroreningar från djur, t ex katter.

Det är givetvis bra att byta sanden regelbundet. Kommunens miljökontor kan ge ytterligare information om lämpliga intervall.

Säkerhetskrav på vintern

17. Vilka regler gäller under vintern när vi har snö och is på lekplatsen? Finns undantag från reglerna under vintermånaderna?

Svar:

Det finns inga undantag i standardens krav för vinterförhållanden. Man skall därför vara extra observant under perioder då det är is eller då marken är frusen och hård under redskapen där ett barn kan falla ner. Även den lösa sanden blir hård när den fryser.

Säkerhet på lekplatser i Sverige och övriga Europa

18. Är inte vi som bor i Sverige mycket noggranna och stränga när det gäller efterföljandet av regler, t.ex. för lekredskap?

Svar:

Det är svårt att svara på frågan rent generellt. Bra och mindre goda exempel på lekplatser hittar vi i alla länder. Vi som bor i Sverige utgår ofta från att vi noggrant följer reglerna för barnens leksäkerhet.

Sedan många år pågår ett intensivt arbete med att få säkrare lekplatser över hela Europa och även i länder utanför Europa. I Sverige har vi troligen inte bättre eller säkrare lekplatser än i övriga Europa. Flera länder har kommit långt när det gäller säkerhetsarbetet och arbetar intensivt med att förbättra lekplatserna på olika sätt.

och slutligen.....

Vi kan höja säkerheten på lekplatser om vi hjälps åt att rapportera till fastighetsägaren om vi ser något som verkar felaktigt eller farligt. Ett samtal, e-post kan förhindra en olycka. Eller så plockar du själv bort stenen eller brädan som ligger där jämte gungorna. Svårare än så är det inte att förhindra att en olycka sker.

Tänk också på att lekplatsen gärna får innefatta skogs- eller naturmark.

I naturmarken kan barnen upptäcka småkryp, blommor, blommor, stenar, ja allt som vi människor inte har skapat. Samtidigt ger träd och buskar skön skugga varma dagar. Många gånger stimulerar också skogen och naturen barnens lek på ett sätt som den byggda lekplatsen inte kan ge.

Lästips

Sök exempelvis på Boverkets, Konsumentverkets hemsidor eller med sökord som t ex lekplatsstandard, lekplatser, lekplatssäkerhet.

Olika tillverkare av lekredskap har en del intressant material att fördjupa sig i. Även SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet, har material om lekplatser.

Standarden för lekplatser hittar du bl a på SIS förlag där den finns att köpa i tryckt format eller digitalt.